

TEMA BROJA: RATNI ZLOČIN NE ZASTAREVA

UČEŠĆE ČLANOVA KOLEGIJUMA TUŽILAŠTVA ZA RATNE ZLOČINE U PROCESUIRANJU RATNIH ZLOČINA PRE OSNIVANJA TUŽILAŠTVA ZA RATNE ZLOČINE

Genocid u logorima Jasenovac i Stara Gradiška Nebojša Marković

U predmetima Okružnog javnog tužilaštva u Beogradu KT.br.521/98 u odnosu na Dinka Šakića i KT.br.800/98 u odnosu na Nadu Šakić rođ. Luburić, zamenik tužioca za ratne zločine Nebojša Marković, tada zamenik okružnog javnog tužioca u Beogradu, podneo je istražnom sudiji 05.05.1998. godine odnosno 08.07.1998. godine zahtev za sprovođenje istrage zbog krivičnog dela genocida iz čl.141. tada važećeg Krivičnog zakona SRJ

Krivično delo genocida iz čl.141. KZ SRJ

Ko, u nameri da potpuno ili delimično uništi neku nacionalnu, etničku, rasnu ili versku grupu, naredi da se vrše ubistva ili teške povrede tela ili teško narušavanje fizičkog ili duševnog zdravlja članova grupe ili prinudno raseljavanje stanovništva, ili da se grupa stavi u takve životne uslove koji dovode do potpunog ili delimičnog istrebljenja grupe, ili da se primene mere kojima se sprečava rađanje između pripadnika grupe, ili da se vrši prinudno preseljavanje dece u drugu grupu, ili ko u istoj nameri izvrši neko od navedenih dela, kazniće se zatvorom najmanje pet godina ili kaznom zatvora u trajanju od 20 godina.

DINKO ŠAKIĆ

U dispozitivu zahteva za sprovođenje istrage KT.br.521/98 od 05.05.1998. godine navodi se da postoji osnovana sumnja da je Dinko Šakić:

I) U periodu od početka 1942.godine do 1945.godine u ustaškom koncentracionom logoru u mestu Jasenovac, u kome je od 20.08.1941.godine do 23.04.1945.godine likvidirano preko 700.000 ljudi od čega najveći broj Srba, zatim Jevreja i Roma i neutvrđen broj pripadnika drugih naroda koji su se protivili ustaškom režimu, kao šef opštег odseka i upravnik koncentracionog logora Jasenovac, a u činu natporučnika, te u toku 1944. godine i u svojstvu pobočnika zapovednika Vjekoslava Luburića u Zapovjedništvu ustaške obrane u samoproklamovanoj ustaškoj tvorevini – Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, u nameri da potpuno uništi nacionalne grupe Srba, Jevreja i Roma na teritoriji koju je zauzimala tzv. Nezavisna Država Hrvatska, naređivao da se u logoru vrše teške povrede tela, teško narušavanje fizičkog i duševnog zdravlja i ubistva Srba, Jevreja i Roma koji su bili zatočeni ili dovođeni u logor zbog čega je u tom periodu život izgubilo najmanje 200.000 Srba, Jevreja i Roma sa teritorije bivše SFRJ, odnosno sa teritorije sadašnjih država Savezne Republike Jugoslavije, Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, pa je tako:

1. naređivao da se logorašima daje za ishranu hrana lošeg kvaliteta bez masti i sa vrlo malo soli, koja se sastojala od supe od 2-3 lista kupusa ili 2-3 zrna pasulja, sa dva ili tri krompira, zbog čega je kroz duži period na posredan način dolazilo do slabljenja organizma logoraša i njihovog oboljevanja, usled čega je umrlo više desetina hiljada logoraša;

2. naređivao ustaškom osoblju logora da fizičkim maltretiranjem i premlaćivanjem i likvidacijom za vreme rada iznemoglih logoraša prisiljava logoraše da rade preko deset sati dnevno svakog dana i da obavljaju naporne fizičke radove i to van logora: u polju, na podizanju velikog i malog nasipa, na krčenju šuma i seči drva, zatim u okviru logora u radionicama: lančari, pekari, ciglani, ekonomiji, krojačnici i dr, pa je ustaško osoblje mlatilo zatvorenike pri odlasku i povratku sa rada, a iscrpljene logoraše koji bi pali na zemlju, tukli kundacima do smrti ili postreljali te je zbog toga izgubilo život više hiljada ljudi, od čega

1.500 samo na radovima na građenju velikog nasipa u periodu od proleća do jeseni 1942. godine;

3. naređivao da se bolesni i slab logoraši koji nisu sposobni za rad, likvidiraju, pa su ustaše ovakve logoraše prebacivali preko reke Save u Gradinu, tamo ih maljevima udarali po glavi i bacali u iskopane jame za masovne grobnice, te tako lišili života više desetina hiljada starih i bolesnih lica;

4. naređivao da se vrše likvidacije velikog broja ljudi koji bi tek prispeći u logor, pa su ustaše u više navrata lišili života više desetina hiljada lica na taj način, što su ih pravo iz železničkih vagona kojima su ti ljudi dovoženi do logora, odvozili vezane žicom dva po dva do Granika – dizalice na reci Savi, gde su ih maljevima udarali po temenu i bacali u reku ili ih skelom prevozili preko Save do Gradine gde su ih zatukli maljevima i čekićima, udarajući ih po glavi ili klali noževima i to najčešće tako da je žrtva morala skočiti u iskopanu jamu gde je tada sledilo samo ubijanje;

5. naređivao da se vrši likvidacija dece, pa su ustaše, počev od juna 1942. godine, počeli masovno da ubijaju decu do 14 godina i do kraja te godine lišili života najmanje 15.794 dece, zatim u toku 1943. godine lišili života najmanje 529 dece i u toku 1944. godine lišili života najmanje 1.134 deteta i to na taj način što su decu trgali iz majčine utrobe, streljali, nabijali na bajonete, klali noževima, bradvama i sekiramama, ubijali maljevima i gvozdenim polugama, spaljivali u krematorijumu, žive bacali u duboke rake, gušili cijankalijem i gašenim krečom, trovali zaraženim inkcijama i kaustičnom sodom i satirali glađu, žedu i hladnoćom;

6. početkom 1944. godine, u šumi kod Mlake, neposredno naredio da se u njegovom prisustvu klanjem ubije 17 muškaraca zatočenika u ekonomiji logora, 64 žene koje su dovedene iz okoline Splita i 17 žena zatočenica iz ekonomije logora Jasenovac;

7. dana 04. juna 1944. godine sazvao javni nastup svih logoraša zbog navodnog bekstva logoraša Ivana Volnera – studenta, čije je mrtvo telo bilo doneto na nosilima, te naredio da se za odmazdu likvidira grupa od oko 25 ljudi koje je sam odabrao među Jevrejima i logorskim muzičarima, a među kojima je utvrđeno da su lišeni života dr Slavko Goldšmit – advokat, profesor Samlajić i brat mu Jakob Danon iz Sarajeva, te Albert Altarac iz Sarajeva;

8. u toku septembra meseca 1944. godine lično sprovodio istragu nad dve grupe logoraša zbog navodnog planiranja bekstva i naredio njihovo mučenje u kojem je i sam učestvovao paleći let-lampom njihova tela, a zatim sazvao javni nastup logoraša na dan 22.09.1944. godine i naredio da se na improvizovanim vešalima i na banderama obesi 21 osoba među kojima je utvrđeno da su lišeni života Matea Laci – veterinar, Nikola Pejnović iz Siska, Tomo Marić iz Zagreba, Henrik Musafija, ing. Dmitar Bošković iz Zagreba, dr. Branko Konić – sudija iz Novog Sada, dr. Milanović – zubar, Stevan Živković – student iz Sremske Mitrovice, Boro Sekulić iz Vukovara; a zatim dana 23.09.1944. godine, ponovo sazvao javni nastup logoraša kada je naredio da se obesi još 5 lica među kojima je utvrđeno da su lišeni života Branko Vojnović iz Bosne, Pero Krajnović iz Zagreba i Jovo Lubura iz Bosne;

II) U istom periodu, u istom svojstvu i u istoj nameri kao u tački I) ovog dispozitiva, izvršio više ubistava i to:

1. dana 04. juna 1944. godine, za vreme javnog nastupa logoraša koji je sazvao zbog navodnog bekstva iz logora studenta Ivana Volnera, zbog toga što su se u jednom momentu nasmejali, lišio života Leona Perera iz Stare Gradiške i Avrama Montilja, obojicu starih oko 16 – 17 godina, na taj način što ih je izveo ispred stroja logoraša, naredio im da kleknu, a zatim iz svog pištolja u njihove glave iz neposredne blizine ispalio po jedan hitac u predelu potiljka, zbog čega je kod Leona Perera i Avrama Montilja odmah nastupila smrt;

2. dana 22.09.1944. godine, za vreme javnog nastupa logoraša, koji je sazvao zbog vešanja grupe od 21 logoraša, lišio života dr. Mila Boškovića, Crnogorca, asistenta na Medicinskom fakultetu u Beogradu, na taj način što je na primedbu dr. Boškovića da je nečasno za Crnogorce da budu obešeni, izvadio svoj pištolj i iz neposredne blizine ispalio hitac u glavu dr. Mila Boškovića, zbog čega je kod ovoga odmah nastupila smrt;

3. neutvrđenog dana u jesen 1944. godine, lišio života logoraša, čije ime nije poznato, na taj način što je u momentu kada je primetio da taj logoraš krišom uzima klip kukuruza sa kola sa konjskom zapregom, kojima je meštanin iz susednog sela – Košutarice, prolazio kroz logor, izvadio svoj pištolj i ispalio hitac u tog logoraša kod koga je zbog toga odmah nastupila smrt,

- čime bi radnjama opisanim pod tačkom I) i tačkom II) ovog dispozitiva izvršio krivično delo genocida iz čl.141. Krivičnog zakona Savezne Republike Jugoslavije.

U razlozima istog zahteva se navodi da se osnovana sumnja da je okr. Dinko Šakić izvršio ovo krivično

delo zasniva na osnovu navoda iz spisa Muzeja žrtava genocida iz Beograda, na osnovu spisa istražnog sudije Okružnog suda u Beogradu o preduzimanju istražnih radnji saslušanjem u svojstvu svedoka Josipa Erliba, Miloša Despota, Jovana Stjepanovića, zatim na osnovu priloženih zapisnika Zemaljske konferencije Hrvatske za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača o izjavama osam svedoka koji zapisnici su objavljeni u knjizi Antuna Miletića pod naslovom «Koncentracioni logor Jasenovac», potom na osnovu priloženih odluka o utvrđivanju zločina okupatora i njihovih pomagača Zemaljske komisije Narodne Republike Hrvatske za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača i to za Šakić Dinka pod brojem F-3376 od 18.03.1947. godine i za dr. Pavelić Antu pod brojem F-3329 od 20.07.1945. godine, potom na osnovu priloženog pisma general – majora S.S.Ernesta Fika od 16.03.1944. godine koje je upućeno S.S. Rajsh Fireru Hajnrihu Himleru, te na osnovu priloženih propisa i naredbi ustaških fašističkih vlasti u samoproklamovanoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i nemačke komande za to područje i to: Zakonske odredbe poglavnika Ante Pavelića o rasnoj pripadnosti od 30.04.1941.godine, Naredbe komande nemačkog 49. armijskog korpusa, kojom se pored ostalog naređuje i osnivanje koncentracionih logora od 30.04.1941. godine, Zakonske odredbe poglavnika Ante Pavelića o prijekim sudovima od 17.05.1941. godine, Zakonske odredbe poglavnika Ante Pavelića o pokretnim i prijekim sudovima od 26.06.1941. godine, Izvanredne zakonske odredbe i zapovijedi poglavnika NDH-a Ante Pavelića od 26.06.1941. godine o kolektivnoj odgovornosti Jevreja (Židova), povrh kazneno-pravne odgovornosti i o njihovom upućivanju zbog toga u zatočenička zbirališta pod vedrim nebom, Zakonske odredbe o promeni zakonske odredbe o prekom суду i Zakonske odredbe o pokretnom prijekom суду poglavnika Ante Pavelića od 05.07.1941. godine, Naredbe vojskovođe Slavka Kvaternika (u zastupanju ministra unutrašnjih poslova) o dužnosti prijave Srbianaca od 07.07.1941. godine, Naloga ravnateljstva ustaškog redarstva u Zagrebu velikim župama da se izvrši popis svih Srba od 23.07.1941. godine, Zakonske odredbe poglavnika NDH Ante Pavelića o upućivanju nepočudnih i pogibeljnih osoba na prisilni boravak u sabirne i radne logore od 25.11.1941. godine i Zakonske odredbe poglavnika Ante Pavelića o suzbijanju nasilnih kažnjivih čina protiv državi, pojedinim osobama ili imovini od 20.7.1942.godine.

Pored navedenog, u istim razlozima se takođe navodi da iz prikupljenih podataka i dokaza proizilazi da je aprila meseca 1941.godine nemačka okupaciona vojska zauzela teritorije tadašnje države Jugoslavije, da je zatim na delu te teritorije odnosno teritorije bivše SFRJ koja se nalazi na teritoriji država Savezne Republike Jugoslavije, Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine od strane ustaškog pokreta, a uz saglasnost nemačkog okupatora, formirana samoproklamovana tzv.Nezavisna Država Hrvatska, koja je zatim u toku aprila, maja, juna i jula meseca 1941. godine donela propise o osnivanju više koncentracionih logora pod nazivom Sabirni i radni logori, kao i propise po kojima je ustaška nadzorna služba bila ovlašćena da bez prava žalbe i posebnog postupka evidentira, hapsi i upućuje u te logore Srbe, Jevreje, Rome, kao i pripadnike drugih naroda ukoliko se na bilo koji način protive ustaškom režimu, da je na taj način osnovan koncentracioni logor u mestu Jasenovac koji je počeo sa radom 20.08.1941. godine, a prestao da postoji na dan 23.04.1945. godine, da je svakodnevno brojno stanje zatočenih lica u ovom logoru iznosilo 3.000 do 6.000 ljudi, da su za svo vreme postojanja logora u taj logor stalno dopremani novi transporti ljudi, ali da se brojno stanje održavalo na taj način što su su iz ranijeg sastava ljudi u logoru likvidirana starija i za rad nesposobna lica ili su vršene masovne likvidacije lica iz tek prispelih transporta, da je u tom celom periodu likvidirano preko 700.000 ljudi od čega najviše Srba, zatim Jevreja i Roma, kao i neutvrđen broj pripadnika drugih naroda koji su se protivili ustaškom režimu, da je u periodu od početka 1942. do početka 1945. godine, šef opštег odseka i upravitelj koncentracionog logora Jasenovac bio okrivljeni Dinko Šakić, i to u činu natporučnika ustaške nadzorne službe odnosno ustaške obrane, a u toku 1944. godine i u svojstvu pobočnika zapovjednika Vjekoslava Luburića u Zapovjedništvu ustaške obrane u samoproklamovanoj NDH, da je u tom svojstvu naređivao da se u logoru vrše teške povrede tela, teško narušavanje fizičkog i dušenog zdravlja i ubistva logoraša Srba, Jevreja i Roma koji su bili zatočeni u logoru ili dovođeni u logor zbog čega je u tom periodu izgubilo život najmanje 200.000 ljudi, te da je u tom periodu u istom svojstvu iz svog pištolja ubio logoraše i to Leona Perera iz Stare Gradiške i Avrama Montilja, obojicu starih oko 16-17 godina na dan 04.06.1944. godine, zatim dr. Mila Boškovića na dan 22.09.1944. godine i neutvrđenog dana u jesen 1944. godine nepoznatog logoraša.

NADA ŠAKIĆ

U dispozitivu zahteva za sprovođenje istrage KT.br.800/98 od 08.07.1998. godine, navodi se da postoji osnovana sumnja da je Nada Šakić u periodu od 1942. godine do 1944. godine, u ustaškom koncentracionom logoru u mestu Stara Gradiška u kome je od 1941. do 1945. godine likvidirano više stotina hiljada ljudi, od čega najveći broj Srba, zatim Jevreja i Roma, kao i neutvrđen broj pripadnika drugih naroda koji su se protivili ustaškom režimu, a u 1945. godini i ustaškom koncentracionom logoru u mestu Jasenovac, i to u svojstvu ustaške dužnosice u logoru u Staroj Gradišci i kao upravitelj ženskog odeljenja koncentracionog logora Jasenovac naređivala da se u logoru vrše teške povrede tela, teško narušavanje fizičkog zdravlja i duševnog zdravlja i ubistva Srba, Jevreja i Roma, te i sama vršila navedena dela, zbog čega je u tom periodu život izgubilo više hiljada logorašica Srpskinja, Jevrejki i Romkinja sa teritorije bivše SFRJ, odnosno sa teritorije država Savezne Republike Jugoslavije, Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine, te da je tako:

1. zajedno sa Majom Bužon, Milkom Pribanić i Božicom Obradović, te sa ostalim ustaškim osobljem logora u Staroj Gradišci, fizički maltretirala logorašice, na taj način što ih je tukla štapom, šutirala čizmom, gazila po telu bolesnih i trudnih logorašica, upućivala u samicu i kažnjavala oduzimanjem hleba i hrane, zbog čega je od gladi umrlo više hiljada logorašica, te je zatim učestvovala i u fizičkoj likvidaciji logorašica na taj način što ih je po noći klala i gušila na koji način je lišeno života više hiljada logorašica;

2. u koncentracionom logoru Jasenovac naređivala da se logorašicama daje za ishranu hrana lošeg kvaliteta bez masti i sa vrlo malo soli, koja se sastojala od supe od 2-3 lista kupusa ili 2-3 zrna pasulja sa dva ili tri krompira, zbog čega je kroz duži period na posredan način dolazilo do slabljenja organizma logorašica i njihovog obolevanja usled čega je od početka 1945. godine do 23.04.1945. godine umrlo više hiljada logorašica;

3. dana 21.04.1945.godine u koncentracionom logoru u Jasenovcu naredila da se sve preostale ženske osobe i to oko 900 starijih žena i oko 50-60 ženske dece likvidiraju, pa i sama u tome učestvovala, tako što je sa grupom ustaša sve ove žene prebacila preko reke Save iz logora Jasenovac u Gradinu, gde su ih zatukli maljevima i čekićima, udarajući ih po glavi ili klali noževima,

- čime bi izvršila krivično delo genocida iz čl.141. Krivičnog zakona Savezne Republike Jugoslavije.

Po ova navedena zahteva za sprovođenje istrage stavljen je predlog istražnom sudiji da se doneše rešenje o sprovođenju istrage bez ispitanja okrivljenih jer se nalaze u bekstvu u Argentini, da se doneše rešenje o određivanju pritvora, te da se na osnovu čl.537. ZKP nakon toga uputi predlog Ministarstvu sa pravosuđe Savezne Republike Jugoslavije da se podnese molba državi Argentini za izdavanje okrivljenih, što je istražni sudija prihvatio, ali po zahtevu za izručenje država Argentina nije udovoljila zahtevu Savezne Republike Jugoslavije s obzirom da je istovremeno postojao i zahtev u istom pravcu Republike Hrvatske pa su Šakić Nada i Dinko izručeni Republici Hrvatskoj, zbog čega su istrage u oba predmeta istražnog sudije Okružnog suda u Beogradu, nakon što su sprovedene sve predložene istražne radnje, prekinute.

Prema informacijama iz medija, Dinko Šakić je osuđen u Hrvatskoj na maksimalnu kaznu zatvora u trajanju od 20 godina, dok u odnosu na Šakić Nadu nema podataka o ishodu krivičnog postupka koji je protiv nje vođen u Republici Hrvatskoj.

Sahranjen u ustaškoj uniformi

Komandant Jasenovca Dinko Šakić umro je 20. jula 2008. godine, u 87. godini. Sahranjen je u ustaškoj uniformi i ispraćen u krematorijum zagrebačkog groblja Mirogoj.